

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Тюбешу

Къабарты-Малкъарны экономикасында туризмни магъанасы ёсе барады

Тюнене республикагъа РФ-ни экономиканы айнытуу министрине орунбасары **Сергей Назаров**, «Кавказ.РФ» АО-ну башчысы **Андрей Юманов** эм башхала келгендиле. Ала КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков**, регионну Правительствосуну, тюрлю-тюрлю структураланы келечилери бла бирге Элбрус районда болгъандыла. Анда туризм инфраструктурагъа къарагъандыла, бу сферада болум бла шагъырейленип, этиллик ишлени эмда саулай курортну айнытууну жолларыны юслеринден да сёлешгендиле.

Къырал къуллукъчула, кенгеш бардыргъанларындан сора, журналистлени сорууларына жууапла бергендиле. Бу тийреде не зат этилликни юсюнден айта, Казбек Валерьевич бюгонлюкге эки резидент сайланганын, аланы проектлери эки миллиард сом чакълы тургъанларын да билдиргенди. Келир жыл биринчи кварталда энтта да башха компанияла къошулуп башларыкъдыла, аланы проектлери да жик-жиги бла къараллыкъды.

«Биз бюгонню тюбешу-убюзде Азау таланы комплекс халда айнытуу амал-

ларын сюзгенбиз. Ары уа тапандырыу проекте, туризм объектлени бир архитектура стильге келтириу, къонакъ юйле ишлеу, тегерек-башны эмда жамауат тийрелени тийишли, шёндого тюрсте келтириу ишле эмда жумушла киредиле», - дегенди республиканы Башчысы.

Сергей Назаров законсуз ишленген объектлени юсюнден былай сагъыннганды: «Бу жаны бла да этер иш барды. Сёз ючюн, Азау талада, тюз канат жол башланган жерде эски базар, андан узакъ бармай жангы

жерге кёчюрюлгенди. Башха объектеге да тынглы къараллыкъды. Барын да бир архитектура мардагъа келтирилкыбиз».

Федерал министрине орунбасары бу курортну хайыры иги болурча, аны сау жылны ичинде ишлерча этерге кереклисин чертгенди, тийишли умутланы бир кесеги бла да шагъырейлендиргенди. Къыш кезиюну юсюнден айтханда, лыжа трассаланы саны эки кереге кёбейиркиди. Канат жолла да асламыракъ боллукъдула. Дагыда келир жылда отуз чакълы

бир экологиялы жолчукъла бла маршрутла ачылыкъдыла. Жай кезиуде солурга келгенле аланы бек жаратырыкъдыла деп умут алайды.

Казбек Валерьевич бла Сергей Назаров бизни республикада инвестициялы проектеге къырал тийишли кёзден къарагъанын чертгендиле. «Аланы арасында Тырнауаузда вольфрам-молибден комбинатны къурулушу бек магъаналыладан бириди. Аны багъасы 50 миллиард сомдан атлайды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Эсгерю

Ол ачыкъ сёзлю болгъанды, тюзлюкню жакълагъанды

Орта кюн Нальчикде КъМР-ни бла КъЧР-ни халкъ поэти, КъМР-ни Къырал саугъасыны лауреаты Мокъаланы Магомет жашагъан юйню къабыргъасында эсгерю къанга ачхандыла. Ол къууанчы ишге КъМР-ни маданият министри Мухадин Кумахов, КъМР-ни жарыкъландырыу эм илму министри Анзор Езаов, КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини таматасыны орунбасары Белпайланы Муталип, жазыучула Олег Опрышко, Мусукаланы Сакинат, Анатолий Бицуев, Табакъсойланы Мухтар, тенглерине эм жууукълары къатышхандыла.

Жыйылыну ача, Мухадин Кумахов былай айтханды:

– Мен Магомет бир адамгъа дау сёз айтханды деп эсиме келтиралмайма. Айтханын ол чам халда жетдирирге кюреше эди. Барыбыз да аны ачыкъ сёзлю эм тюзлюк жанлы болгъан адамныча эсгеребиз.

Бу къанганы тагъынуу да магъаналы ишге санайма. Нек дегенде орамны озуп баргъан сабий, Мокъа улуну ким болгъанына эсин бёллөп, сора юйюне келгенде, не китап алып, не интернет бла назмуучуну чыгъармачылыгы бла шагъырейленирге сюеригине ийнама. Ол а бюгонлюкде бек магъаналыды. Бу жумушну къолгъа алып,

ахырына жетдиргенлени хар бирине да ыразылыгъымы билдиреме, – дегенди министр.

Кесин Мокъаланы Магометни сохтасына санагъан назмуучу Табакъсойланы Мухтар а айтхылыкъ поэтег хурмет эте, алайгъа келгенлени барысына да ыспас этгенди.

– Магометча малкъар тилни билген болмагъанды, аны аламет хайырланганы бла да кепле махтаналмазла. Мен да аны кесими устазыма ол себепден санайма. Алай айтсам, ол сейир этиучю эди. Болсада, мен андан назмуучулукъда кёл затха юйренгенме, – деп чертгенди Табакъсойулу.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Жаш тёлю политиканы жангы стратегиясы жарашдырыллыкъды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Москвада РФ-ни Къырал советине жыйылыуна къатышханды. Ол Россейни Президентини Владимир Путинни башчылыгы бла ётгенди. Анда РФ-ни Жаш тёлю политикасын жашауда бардырыуу жангы стратегиясын жарашдырыуу юсюнден сёлешингенди. Аны сюзюуге Къырал советге киргенледен сора да, жаш тёлю биригулини бла проектлени келечилери да къатышхандыла.

Жыйылыуда жаш тёлю политика бла байламлы ишни игилендириуу бла байламлы тюрлю-тюрлю оюмла эшитилгендиле. Кёплерин Владимир Путин жаратханды. Сёз кадрланы, билим бериууну, иш бла жалчытууну, жаш специалистлени, аскерден къайтханланы, волонтерланы кёллендириууну, аланы юйюрлерине тутхулукъ этиууну юсюнден баргъанды.

«Жаш адамлагъа хунерликлерин, профессионал усталыкъларын да башларына жаратыргъа, къыралгъа да хайыр келтирирге уллу онгла ачыладыла. Жаш тёлю политика жашаууну битеу бёлюмлерине сингдилекди», – дегенди Казбек Коков Къырал советине жыйылыуундан сора. «Президент жаш тёлю политиканы айнытууну стратегиялы борча санагъанды, аны бла заман салгъан борчланы толтуругъа, белгиленген муратлагъа жетиуге, окуй тургъан неда энди ишлеп башлагъан жаш адамла да къатышыргъа керек болгъанларын ангылатханды», – деп къошханды ол.

Къабарты-Малкъарда 2022 жылда республиканы онуочусуну буйругъуу бла КъМР-ни Башчысында Жаш тёлю политика жаны бла совет эмда КъМР-ни Жаш тёлю ишлери жаны бла министерствосу къуралгъанды. Андан сора да, «Къабарты-Малкъар Республикада жаш тёлю политиканы айнытууну» регион къырал программасы жарашдырылгъанды. Анга бёлюннген ахчаны ёлчмени былтырдан он кереге кёбейтилгенди. 2023 жылда жаш тёлю политиканы жашауда бардырыуу бла байламлы ишлеге 251 миллион сомдан артыкъ берилликди. Республика «Регион для молодых» деген битеуросей конкурсда хорлагъанды. Андан тюшген 146 миллион сом келир жыл элдеге жаш тёлю инфраструктура къураууга къаратыллыкъды.

Битеу да тюрлю-тюрлю ишледен 35-син бардырыргъа, алагъа бек аздан 70 минг адамны къатышдырыргъа белгилениди. Жаш тёлю бла ишленгелени хакъларын кётюрюр муратда айлыкъны бёлум системасы къурала турады. «Движение первых» россейли сабий-жаш жаш жамауат организацианы регион бёлюму ишлеп башлагъанды. Муниципалитетде аны бёлюмлери къурадыла. «Битеу ол мадарла РФ-ни Президентини Къырал советде салгъан борчлагъа кере жаш тёлюбюз айныр, фахмусун, хунерлигин да кёргозюр ючюн этиледиле», – деп чертгенди Казбек Коков.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Къабарты-Малкъарны экономикасында туризмни маъанасы ёсе барады

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бу уллу проектни тамамлауға банкла, башха структура да къатышыр умутлудула. Аны хайырындан Търныаууз да айнырыкъды. Дагъыда санатор-курорт комплексде кёп проекле бардыла», - дегенди Сергей Макарович.

«Энчи Приэльбрусъени юсюнден айтханда уа, шёндю, башында билдиргенибизча, эки проект барды. Кавказ.РФ саулай Азау таланы тапландыруу бла юрештирикди. Башха компанияла уа асламысында къонакъ юйле эмда тюрлю-тюрлю объекте ишлерикдиле. Жамауат тийреле къурау, спорт эмда сабий мекаялаға къарау ишле да алааны боуналарында боллукъдула. Саулай айтханда, бу тийрени айнытууну биринчи кезиуонде (2025 жылға дери) къырк миллиард сом чакълы багъасы мадар этилликиди. Аны бла туризм сфера да республиканы экономикасында белгили жерни аллыкъды», - дегенди Назаров.

Казбек Коков а, ол сёзлеге шагъатлыкъ эте, былай къошханды: «КъМР-ни битеулу регион продукту (ВРП) быыйл 250-270 миллиард сомгъа жетерге ушайды. Ол санда 10,5 миллиардны ма бу бёлюм жалчыханды».

Сёзсюз, бу курорт, аны бла туризм бёлюм да айтханларыча айнырыкъ эселе, ЖКХ-ны, жолланы эмда башха инфраструктураны да тийишлисича хазырларға керекди. Аны юсюнден сагъынганда, республиканы Башчысы Чегем ауузунда,

Булунгу таба баргъан жол жангыртыллыгын эсге салгъанды. Къысхасы: аны багъасы эки миллиард сомгъа жетеди, бююнлюкге къырал 600 миллион сом бергенди, анда иш барады. Дагъыда жер-жерледе кёпюрле, башха жолла да жангыртыла турадыла.

Элбрус районда да кёп иш этиледди, умутла да кёп-

дюле. Ол санда ма быланы белгилерге боллукъду: Азау таладан Элбрус элге дери канализация коллектор къурау, элде больницаны жангыртуу, дагъыда орта школ, спорт комплекс, Маданият юй – алааны бирлерини къурулушлары башланганды, бирлери уа жуукъ кезиуледе ишленирикдиле. Дагъыда бу элде кёп фатарлы юйлеге тынгылы

ремонт этерге, орамланы тап халгъа келтирерге, сора суу ызланы бир кесегин алышыргъа умут барды.

Тюбешиуде кётюрюлген темаланы арасында транспорт инфраструктураны, къоркъу-сузлукъну эмда саулуукъ сакълау жумушлары жалчытууну, тегерек-башны тапландырууну юслеринден да кёп зат айтылганды.

Ызы бла къонакъла Азау тала таба тебирегендиле. Ары жетер-жетmez, жолну онг жанында ишлене тургъан автомашинала тургъан уллу жер кёп къалмай битерикди. Ала ол объектеге да кёз жетдиргендиле. Андрей Юмшанов айтханга кёре, стоянка бу кюнледе ишле башларыкъды. Анда 800 машинагъа жерле бардыла. Башхача айтханда, тышындан келген туристле машиналарын анда къоярыкъдыла. Азау талагъа уа алааны маршрут автобула бла терк-терк жетдирип турлукъдула.

Андан сора жангы базар тургъан жерге баргъандыла. Алагъа анда ишлеген тишириула бет жарыкълы тюбегендиле, таулу миллетде тереде жюрюгенича, сыйнамыс берип, эски рынокну орунуна жангы павильонла ишлегенлери ючюн ыспас этгендиле, къолларына да саугъала тутдургъандыла. «Хар нени да сизге тап болсун деп этгенбиз, аны ангылап, багъа бергенигиз ючюн сау болугъуз! Билигиз, ийнаныгъыз, бу тийре сау дунягъа аты айтылгъан аллай курорт болурун сюебиз. Ол ишни къолдан келгенича этерикбиз», - дегенди Казбек Коков эмда башхала бла бирге сатыу этген жерлерине кёз жетдиргенди.

Ахырында къырал оноучула канат жоллагъа къарагъандыла, анда хайырланалып башланган жангы техникалы системалагъа да багъа бергендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ызы бла сёз назмучу Анатолий Бицувеге берилгенди. Ол, тентгин эсгерге, араларында шухлукъдан сора да, чыгъармачылыкъ байламлыкъ

болгъанын да билдиргенди.

– Биз бир бирибизни назмуларын ана тиллерибизге кёп кёчюргенбиз. Андан тышында да, ююрлерибиз бла шухлукъ жюрютюп жашагъ-

Ол ачыкъ сёзлю болгъанды, тюзлюкню жакълагъанды

анбыз, фатарларыбыз бир жерде эдиле. Эрттен, ингир да тюбешгенбиз, хапар айтханбыз. Бек излейме татлы тентгими, – дегенди Анатолий Муратович.

Мокъваланы тукъумну атындан Владимир Аллахбердиевич селешгенди. Ол алайгъа жыйылгъанлагъа бу жумушха

къатышыргъа эринмей, заман табып келгенлери ючюн ырызыйлыгын билдиргенди.

Жыйылыуну ахырында Мухадин Кумахов, Анзор Езаов эм поэтни гитче жашы Азнаур эсгертмени къууанчы халда ачхандыла.

Бу юйде ары дери халкъыбызны белгили поэти

Шахмырзаланы Саидге да быллай эсгерте къанга тагъылган эди. Энди ёсюп келген телюбюз эки назмучубуз да бир юйде жашагъанларын эм чыгъармачылыкъ бла юрешгенлерин билликиди.

ХОЛАМХАНЛАНЫ Алина.
Суратла авторнудула.

Унутмау

Бепайланы Узейрни жашы Суфиян малкър халккы белгили уланларын бириди. Ол аскер къуллугунда генерал-лейтенант чыннга дери ёстгенди. КъМР-ни Башчысында Инсанланы баш эркинликтерин саклау эмда саясат репрессиялага тюшгенлени ариулау комиссияны жууаплы секретары, малкър, къарачай, дюгер халккыны бирикген «Алан» жамауат биригулерини онучусу, КъМР-ни Жамауат палатасыны келечиси болуп турганды.

Къыралына керти къуллукъ этиуню юлгюсю

Ол 1937 жылда 23 декабрьде Чегем ауузунда Кам элде тууганды. Алты жылында сюргон жолуна чыкъганды. Аны ююрюю Къазахстанны Жамбул тийресинде Бек-Тёбе элге тюшген эди. Ол къыйын заманда Кесамгъа бла Узейриге беш сабийни аггы юсоне этген тынч болмагъаны хахкыды. Алай а аланы окутхандыла. Суфиян элде жети класс бошаганды. Андан ары окъуун Жамбулда ата къарындашы Азнуор къолунда бардырганды. Школдан сора заводха ишге киргенди. Бир кесекден а кёчгюнчюлени да аскерге ала башлагандыла. Алай бла Беппай улу да аскерге кетгенди.

Аскер къуллугун бошагандан сора, низамны къаты тутхан жашны полк школда окъуун тийишли кёргендиле. Анда тасхачы бёлюмню айырмалы бошاپ, Суфиян Киевде Фрунзе атлы Къызыл Байракълы танк училищеге киргенди. Аны 1960 жылда бошاپ, къуллугун Шимал-Кавказ аскер округда башлаганды – танк взводу, ызы бла ротаны командири болуп турганды.

Андан Суфиянны Москвада бронетанк аскерлени Академиясына ийгендиле окъургъа. Аны 1969 жылда, ызы бла СССР-ни Сауутланган кючлерини генерал штабыны академиясын бошаганды. Таулу жашны СССР-ни Аскер кючлерини генерал штабына ишге алгандыла. Анда бир кесек ишлегенден сора, Венгриягъа ийгендиле – анда совет аскерни къауумунда танк дивизияны командири болганды. Бир къауум жылы Германияда совет аскерни къауумунда 25-чи танк дивизиягъа таматалыкъ этгенди. 1982 жылда 16 декабрьде анга генерал-майор чын берилгенди.

Беппай улу 1988–1989 жыллада

Варшава келишимни къырларлары Бирлешген Аскер кючлерини главнокомандующийини энчи келечиси болуп турганды. 1989–1991 жыллада Белорус аскер округда 7-чи танк аскерге командирлик этгенди. Генерал-лейтенант чынны да ол заманда алганды. Андан аны Закавказье аскер округну аскер башчысыны экинчиси этгендиле. Ол заманда сынамлы аскерчи грузин-абхаз, карабах къозгъалыулагъа да къатышханды. Ол болумлада аны излегени жарашыу болгъанын белгийдиле. 1993 жылда Беппайланы Суфиян отставкагъа кетгенди эм ата журтуна къайтханды.

Ол жылда къаллай къыйын заман болгъаны кёлени эслериндеди – уллу къыралыбыз баргъан жолундан тайып, чачылып, жангы ызгъа тюзеле тургъан кезиу. Къыралына салгъан къыйыны аны тынч-ырахат жашарына тамам болуп тургъанлай, ол, Нальчикке келгенлей, Малкър халккыны миллет советини председатели болуп ишлеп башлаганды.

Жамауат иш бла кюрешген адамгъа кез къарам бир заманда да бирча болмагъанды. Миллет советини ишинде бирлики тутар ючюн, терен акъылманлыкъ, сабырлыкъ, тёзюмлюк да керекдиле. Халккыныгъа къайгыларына къарагъан, анга болушургъа итинген ким да ыспасха тийишлиди. Алай а хар кимни да бирча ырады этер онг къайда?

1996 жылда республикада къаугъалы заман эди. Кёлле энчи субъект болууну тюзге санагъандыла. Башха жерледе, бизден узакъ болмай да, баргъан кюрешлени кеси кёлери бла кёрген генерал ол къаугъаланы тыргъа кюрешгенди. Къаугъаланы, хар жаньндан да халны кесине тартыуну ахыры аман болургъа боллукъ эди.

Ол къыйын болумда, адам ачымаз ючюн, бирлики, биригулюкню, мамырлыккыны, жарашып жашауну жолларын сайлагъанды таулу генерал. Аллай адам чурумсуз, даусуз да болмагъаны белгилиди. Кеслерине жылы шинтикле излей, халккыларыны сагъышларын артха салгъанла тюбейдиле. Суфиян терсле, тюзле бла да иш бардырыун тохтатмагъанды.

къуралгъанда, аны председателине Беппайланы Суфиян айырылгъанды. Ол жууаплы жерде ишлей, Суфиян бла аны нёгерлери кеси миллетибизни, къоншу халккыны, башха регионда жашагъанланы да ана тиллерин, адет-тёрелерин, маданиятларын сакълауну эм айнытууну къайгысын кёргендиле, республикабизны айныгъан, жетишимли жер этерге, халккыны жашауну онгуна айландырыгъа кюрешгендиле.

Ол жаны бла «Ана тилим – жаным-тиним», «Жаш тарыхчы», «Къабарты-Малкър – мени юююм» дегенча эришуле, сурат кёрмючле, шубхлукъгъа аталгъан ингирле, адет-тёрелеге жораланган фестивалъла бардыргъандыла, «тёгерек столла» къурап, ёсе келген тёлюле бла тюбешип, сёлешгендиле, китапла чыгъаргъандыла. Ол санда Абшаланы Магометни «Малкърны тарыхыны эм маданиятыны эсертмелери» деген аламати улу ишлерин да.

Жарсыулары болгъанла Беппай улугъа не заманда да жюрюгендиле. Кимге да болушургъа хазыр эди ол. Къолундан келгени этгенди, амал жокъ эсе уа, ачыкъ айтып, ангылатханды. Анга окъуугъа кирирге суйгенле, ауругъанларына бакъдырыгъа излегенле, къыйын жашау болумгъа тюшгенле да баргъандыла. Беппай улу Суфиянны жашау жоругъу, иши да битеу дуниягъа суймеклик жанында жашагъан адамны хурметин этгенден башланургъа керекди деген ийнаныу-гъа келишгенди.

Ол Россейни жыйырма эки, тыш къырраланы да ондан артыкъ саугъаларына тийишли болганды. Ол санда Къызыл Жулдузну орденине, «Ата журтха къуллукъ этгени ючюн» орденге, Болгарияны, Монголияны, Германияны, Чехословакияны да орденлери эм майдаллары бла саугъаланганды. КъМР-ни Баш Советини депутатына да айырылгъанды.

Таулу генерал Беппайланы Суфиянны жашауна къоркъуу тюшген заманла кёл кере болгъандыла, алай ол таукеллигин тас этмегенди. Дуниясын а быйыл 25 февральда алышханды. Аны келген жолуна къарасанг, ата журтун тас этип, киши жеринде ёсген сюргончю жаш, башхалагъа тынч кёрюнген, алай а бек къыйын чынгылладан ётоп, таукеллики кесине нёгер этгенлей, къаллай бийиклеге чыкъгъанына сейир этерчады. Бизге ол ата журтун, халккын суйюнуно, эрикмей, талмай, билим алыуну, къыралына кертичи къуллукъ этиуню юлгюсю болгъанлай къалады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

ЖОРАЛАУ

Патриот жырла айтып эришгендиле

Кёл болмай Тырнауазуну Маданият юйюнде «Заман бизни сайлагъанды» деген районла аралы фестиваль-конкурс болганды. Анда жаш адамла аскер-патриотлукъ жырла айтып эришгендиле. Аны юсюнден бизге Элбрус районну администрациясыны пресс-службасындан билдиргендиле.

Анга сыйлы къонакъла да чакъырылгъандыла – районну администрациясыны, жер-жерли самоуправленияны советини, военкоматны бёлюмюню, жамауат организацияланы, афган урушда ёлген Хаджиланы Юраны бла Шамурзаев Арсенни жууукъ-ахулары, ветеранла, юнармиячыла эм школчула да чакъырылгъандыла.

Жыйылууну ача, жер-жерли самоуправление советини

таматасы Тохаланы Хыйса келгенлеге ыразылыгын билдиргенди. Ызы бла Элбрус

районну администрациясыны башчысыны къуллугун толтургъан Сотталаны Къурман да

жаш тёлюню патриот сезимде юйретуу жаны бла конкурсу магъанасы уллу болгъанын

чертгенди. Ата журтларын къорулай, жан берген аскерчилеге аталган жырла аланы атларын ёмюрлеге сакларгъа, тёлюлеге юлгю болгъанлай калыргъа себеплик этгенлерин да белгилегенди.

КъМР-ни Парламентини депутаты, «ВоИн» биригуноу правленийни таматасы Тимур Тхагалегов да, айтылгъан сёзлеге къошулуп, конкурсантлагъа жетишимле тежегенди.

Концерт программаны чеклеринде школчула, юнармиячыла, кадетле сахнагъа чыгып, жыр айтуулары бла жюрини къауумуну кёллерине жетгендиле.

Ахырында уа фестиваль-конкурсха къатышханла эсде калыргъа кубокла бла саугъалангъандыла.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

СЮЗЮУ

Дерсликлеге – энчи эс

Къабарты-Малкъарны Жарыкъландыруу эм илму министрствосуна жылны ахырында төрели коллегиясында бизни республикада «Билим бериу» эм «Демография» миллет проектле жашауда къалай бардырылганлары сюзюлгенди.

Жыйылыну аллында КъМР-ни жарыкъландыруу эм илму министри Анзор Езаов бу про-

нада 785 жерли, Нарткъалада 500 жерли эм Кубада 500 жерли. Бу юч школ да планнга кере жылны ахырына дери битерге керек эдиле.

– Нарткъаладагын бла Кубадагын бералсакъ да, Прохладнадагын хазыр туюлду, анда ишле жаланда 84 процентте тамамлангандыла», – дегенди Анзор Борукаев.

ведомстволаны келечилери жыйылып, оноу этерге кереклисин чертгенди.

Шахарлада бла элдеде он жангы школ ишленирикди. Бусагъатда иземлеге кере цифра амалла бла хайырланьыра онгла да къуралынадыла, элли төрт школда ноутбукул, интерактив панельле эм башха аппаратура орнатылгандыла. Нальчик шахарны төртюнчю номерли школунда уа «Кванториум» технопарк ачылганды. «Айныу жерлени» («Точки роста») саны къыркъга жете келеди, алада сабийле фахмуларын ёсдюредиле. Бу жерлени ачханда жер-жерли бюджетлени ахчаларындан ол кабинетледе ремонт этилгенди.

КъМР-ни жарыкъландыруу эм илму министрине орунбасары Екатерина Мисосова айтханнга кере, тынгылы ремонт этилген школлары арбазлары планнга кирмейдиле, школ кеси ариу болса да, арбазы уа осаллай къалады. «Бу соруугъа эс буругъа керекди. Жер-жерли администрацияла тамамлаясала бу ишни, иги боллукъ эди. Келиширбиз, оюм этербиз», – дегенди Хаути Сохроков.

Педагогика ишчилени профессионал усталыкъларын ёсдюрюу араны башчысыны къуллугъун болжал халда толтургъан Артур Кажаров ана тилни бла литератураны, КъМР-ни тарыхын, географиясын, КъМР-ни маданиятын сабийле жуукъ заманда жангы китапла да окурукъларын билдиргенди. «Окьюу китапаны хазырлагъан 142 адамдан жыйырма бла беши илмуланы докторларыдыла, жыйырма

ектле бла байламлы уллу къыйыналары болгъанлары алгъышлагъанды. Ызы бла министрине орунбасары Анзор Борукаев «Шёндююгю школ», «Хар сабийни жетишими» проектлени юслеринден айтханды.

«Шёндююгю школ» проектни хайырындан бизни республикагъа битеу да 3,6 миллиард сом келликди. Солдатская станицада 250 жерли, Чегемде 500 жерли тынгылы мектепле ачылгандыла. Бусагъатда юч школ ишлене турады: Прохлад-

Хаути Сохроков бла Нина Емузова быллай болумну тамырларын билерге суйгендиле. Ол да айтылганды: подрядчик жууапсыз болуп чыккъанды, ишлени заманында толтурмагъанды. Хаути Сохроков: «Болум заманында нек ачыкъланмагъанды? Федерал ахчагъа ишленген объектлени сау жылны да контрольда тутаргъа керек эди», – дегенди. Нина Емузова уа ол иш бла байламлы не зат этерге боллугъун сюзере,

Солдан оннга: Анзор Езаов, Тёбен Чегемни мектебини директору Сарбашланы Ахмат эм Нина Емузова.

бла сегизиси кандидатдыла, төртюсю КъМР-ни сыйлы устазларыдыла, алтмыш сегизиси уа бийик категориялы устаздыла, – дегенди Артур Кажаров. – Хазыр алтмыш окьюу китабыбызны Москвагъа тинтиуге, къабыл этиуге жибергенбиз да, аладан отуз сегизисин къабыл этгендиле, къалгъанларын ала айтханча тюзетирикбиз». Нина Емузова: «Китапаны бир къауум хазырлап турады. Заман торленеди, жангы кючлю устазла, алимле бардыла, аланы да къошагъыз иги болмазмы эди?» – деп соруугъанды. Кажаров бир бирлерин таньгъан алимле бла устазла бир къауумда болгъанлары иги ишлерине себеплик этеди, деп жууаплагъанды соруугъа.

Артур Гусманович КъМР-ни тарыхыны юсюнден китапны къыйналып къурагъанларын ачыкъ айтханды. Хаути Сохроков тарых бла байламлы китапаны энта да тынгылы тинтирге чакъыргъанды.

Уллу иш бардырылгъаны, аны халкъ билерча белгилерге кереклисин, ана тилле бла миллет маданиятла сакъланыр ючюн къолдан келгенни этилгенин да чертгенди Хаути Сохроков жыйылынуу ахырында.

Къырал этгенге къошагъгъа хар юйюрге аппала-ыннала, атала-анала сабийлери бла ана тиллеринде селешселе, сёзсёз, болум игиге торленирикди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Таппыныулукъ

Насып келтирген устазлыкъ

Чыпчыкъланы Ахматны къызы Зульфия Нальчик шахарда 65-чи номерли прогимназияда устазды.

Зульфия Ахматовна Тырныаузда туугъанды. Анда орта школну бошагъандан сора Къабарты-Малкъар къырал университетте киргенди. 2008 жылда аны педагогика факультетин таууханды.

Андан сора башында сагъынылгъан прогимназияда усталыгъына кере ишлеп тебирегенди. Анда къызчыкъланы, жашчыкъланы жазаргъа, окъургъа, санаргъа юйретеди. Алай бла ол къауумну төрт жыл окъутады.

Зульфия Ахматовна сабийлерин тюрлю-тюрлю адабият фестивалылагъа да къошханлай турады. Алгъаракъда ала Долинскде Малкъар халкъ туугъан жеринден зор бла кёчюрюлгенине аталгъан мемориалда бардырылгъан эришуледе алчыланы санына къошулгандыла.

Бюгюнлюкде сынамыл устазны юч диплому барды. Жети жылдан бери устазланы методика билим берген

биригулерини да таматасыды. Ишинде ахшы кёрюмдюле болдургъаны ючюн а былтыр КъМР-ни Жамаяут палатасыны, быйыл а билим бериуну департаментини сыйлы грамоталарына тийишли болгъанды.

Ол саугъаларына ата-аналаны ариу сёзлери, алгъышлары да къошула, устазны ишин андан ары бардырыргъа кёллендиредиле.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Сайпау

Бабугентчи кадетле тепсерге да устадыла

Бу кюнледе Нальчикде «Ваше величество, вальс!» деген тепсеуню регион конкурсу ётгенди. Анга Къабарты-Малкъарда орналгъан кадет школлары келечилери къадышхандыла. Эришю биринчи кере бардырылады. Жангы жылны байрам тоюн запасада офицерлени «Мегапир» деген миллет ассоциациясыны Къабарты-Малкъарда бёлюмю къурагъанды.

Тепсеу байрамгъа къатышханлары араларында Бабугентде Деппуланы Хахимни атын жюрютген кадет школ-интернатны келечилери да болгъандыла. Барыбыз да билгенден, ол школда жаланда жашчыкъла окъуйдула. Аны себепли эришулеге хазырланьыргъа алгъа Бабугент

элли орта школуну тамата классларыны къызлары болушхандыла. Вальсны биринчи атламларына уа жашланы алгъа устазлары Саракуланы Мадина, ызы бла уа элли маданият ююнону специалистни Каркаланы Танзиля хазырлагъанды.

Хар школдан да алтышар къауум къатышханды. Кыаты кюреште бабугентчи кадетле 2-чи жерге тийишли болгъандыла. Ала алгъа жаланда Искустволаны Шимал-Кавказ къырал институтуну колледжини музыкалы кадет школуну келечилерин жибергенди.

Хорлагъанлары «Мегапир» миллет ассоциацияны регион бёлюмюно таматасы Атайланы Жашарбек саугъалгъанды.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Къадар

Амма

Мен кесими бек байгъа санайма: ыннамдан сора да, аппамы анасы Нафисат да сауду. Ол 1935 жылда Кенделенде туугъанды. Аны атасы Атакулы Мустафа элде иймамлыкъ этип тургъанды. Аммабыз айтханга кере, ол саусулга багып, аягъы юслерине салган билимли адам эди. 1941 жылда урушга кетеди да, кызычыкъ атасы андан сора кёрмегенди. Алай бла амма анасы Боташланы Хатчат, эгечи эм къарындашчыгы бла къаладыла.

«Ол заманда тышына чыгъар онгубуз болмай къарасам а, кёпюрню юсюндебиз. Къарт ёлюкню аскерчиге узатады. Ол кезиуде анабыз ючюбюзню да къоюнуна къысады. Къыргъызыны къум тюзлерине элтип къуадыла. Алгъа къыргъызылыла бизни соймегендиле».

Чюгюндюрде, харбыз, хуан бахчалада да ишлерге тошгенди аммама. Айырмалы эм жигер уруннганы ючюн онбеш жылы да толмагъан кызычыкны майдалгъа тийишли кёредиле. «Ол заманда манга бир къыргъызылы жаш бюсюреген эди. Алай анамы къарындашы, аны билип, манга бир башха таулу жашны табады. Жантууланы Махмут – ёксюз жаш. Атасы урушда белгисиз къалгъанды, анасы уа тифден ауруп ёлгенди. Ол менден сегиз жылгъа тамата эди. Жыл саным жетмегени себепли неках этерге унамайдыла. Анамы къарындашы, барып, жыл саныма беш жыл къошады. Сора 1930 жылда туугъан болама да, неках этдиле. Бир жылдан кызычыкъ да туады – Зулейха. Биринчи юйюбюзню ишлейбиз, ийнек да сатып алабыз. Алай бла онтёрт жыл ётдю», – деп эсгереди таулу ынна.

1958 жылда туугъан жерлерине къайтыр онг болгъанлай, бизни юйор бери тебирейди. Алай ала эллерине, Кенделеннге, тюшмейдиле. Псычох элде тохтадыла. Ала бла бирге ары Байкъазылары, Боташлары, Хайырлары да тюшедиле. Ол заманда анда плодпитомник бар эди. Асламысында орусула, бир кесек къабарты юйор, абазинле эм ногъайлыла жашай эдиле.

«Кёгетли жер болгъанлыкъгъа, ачлыкъ жюрюй эди. Манга уа Къыргъыздан контейнерледе юч тонна ун бла шекер чюгюндюр жиберилген эди. Аны бла кёплени ашатханма, аягъы юсюне салгъанма. Бош турмагъанма, плодпитомникде талай жылны ишлегенме. Жашагъан а бараклада этгенбиз. Къарындашым бизни бла тура эди, эгечим бла анам а артха, Кенделеннге, кетген эдиле. Бир къумалы ийнек, тогуз-он къой да сатып алама. Алай жашап турдукъ. Талай жылдан къарындашым да мени къолумда ёледди, сабийлеримден кими къатын алады, кими эрге чыгады. Сора артха, Кенделеннге, къайтыргъа таукел болабыз», – деп эсгереди Нафисат.

Адамла тукъумбузгъа да, юйорюбюзге да къачан да сый-намыс бергендиле. Кенделенде да бир 20 жылны жашап тургъанды юйорюбюз. Сора аммамы бир жашы Илияс ауруп, ёллюгюн билгенинде, Псычохха, кеси ёсген элге элтирлерин тилеген эди. Алай бла жангъдан ары кёчерге тюшгенди. Ма алайда да аммагъа тиширйу башы бла энтта бир юй ишлерге тошеди.

Таулу тиширйуларыбыз къайда да юйорлерини бла сабийлерини тутуруклары бола келгендиле. Ол къадар сынаудан ала бизни ючюн ётгендиле, бизни ючюн жашагъандыла, Аллах айтса, жашап да турадыла. Мындан ары биз, жаш тёлю, аланы энишге къаратмай, миллетибизни атын иги бла айтдыруучула болайыкъ.

ЖАНТУУЛАНЫ Ислам, окъуучу, Псычох эл.

Эски сурат

Юйюр

Заман саргълатхан суратдан къарагъанла бир юйорню адамларыдыла. Сюелип тургъан эр киши Османланы Махетни жашы Юзейирди.

Ол 1913 жылда Огъары Малкъарда Мухолда туугъанды. Окъуулу, билимли адам эди. Урушну аллында жыллада Нальчикде типографияда ишлеп тургъанды. Урушга да къатышханды. Кёчгюнчюлюкню кезиунде Къыргъызда Къызыл-Къаяда тургъанды. Анда магъаданчы эди. Азиядан къайтхандан сора Тырныаузда жашагъанды.

Суратда онг жанындагы тиширйу Юзейирни юйдегисиди, Лашкутадан Черкуянланы Иданы къызы Зухурады.

Быланы тогуз сабийлери болгъанды. Бюгюнлюкде аладан жаланда экиси саудула.

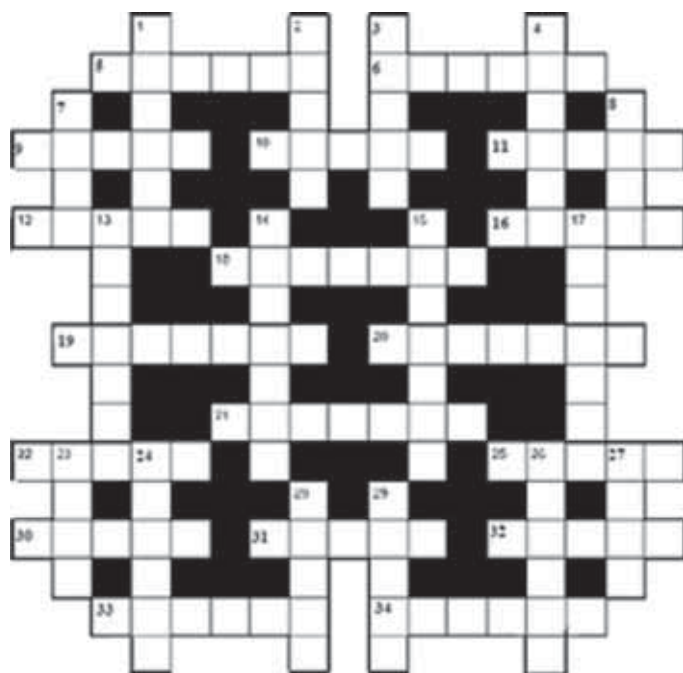
Олтуруп тургъан тиширйу а Зухураны анасыды.

Сурат Къыргъызда алыннганды.

ЛЕЙЛУН улу Х.

СЁЗБЕР

- ЭНИНЕ:** 5. Сары кёгетли, шинжи чырпы. 6. Будай гыстыла этген. 9. 1930-чу жыллада тутулгъанладан бири. 10. Улуу жел. 11. Къумач. 12. Къазыучуну кериги. 16. Быстыр бичгенде керек зат. 18. Адыргылыкъ. 19. Билмей тургъанлай келген палах. 20. Акъыллыкъ. 21. Техника жаны бла уста. 22. Экилик. 25. Кёкге ол кётюредди. 30. Кёгет. 31. Эртте аны бла атхандыла окъ. 32. Эт аш. 33. Затны эсден кетериу. 34. Жукъучуну шуху.
- ЁРЕСИНЕ:** 1. Женгиз юс кийим. 2. Эринчек. 3. Жашаудан эсе омакъ хапар. 4. Гыржын этген тылыгъа къошуучу зат. 7. Мюйюшде эшиу бла кюрешген. 8. Биреуге аманлыкъ этгенин къайтарыргъа итинуу. 13. Омакъ тешикли къумач. 14. Таулу музыка инструмент. 15. Мартны сары голю (мимоза). 17. Къарыулу адам. 23. Римни тауча аты. 24. Жыр жанр. 26. Чалыннган жерде чыкъган ханс. 27. Кёгет. 28. Аны сындырып эришедиле тойда жашла. 29. Кёп зат къошулгъан шорпа.

Газетни 150-чи номеринде басмаланнган сёзберни жуаулары:

- Энине:** 1. Къандагъай. 6. Къалпакъ. 7. Илипин. 9. Гоппан. 11. Шабат. 12. Тиреу. 13. Антаулыкъ. 20. Ылыскын. 21. Тюрмечи. 22. Къуршоу. 23. Азатлыкъ. 24. Сюрмечи. 26. Шууулдау. 30. Юзмез. 31. Келин. 32. Удмуртлу. 33. Ауара. 34. Анака. 35. Къадама.
- Ёресине:** 2. Алауган. 3. Айлануу. 4. Къалкъан. 5. Шинтик. 8. Балдражюз. 10. Герпегежчи. 14. Тутушуу. 15. Лимонад. 16. Чыракъ. 17. Дырын. 18. Туйюш. 19. Чирик. 25. Желбаш. 27. Ундурукъ. 28. Айланма. 29. Герман.

